

Περιοδικόν Ο ΛΟΓΟΣ (Τεύχος 7, 17-30 Ιανουαρίου 1993)

ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΜΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Την ώρα της Θείας Λειτουργίας και των ιερών ακολουθιών μιλάμε στον Κύριο με τρεις τρόπους: Την ψαλμωδία, το διάβασμα και την απαγγελία.

Τα ιερά αναγνώσματα και οι αιτήσεις απαγγέλλονται, οι ευχές διαβάζονται και οι ύμνοι ψάλλονται.

Ο ιερός Χρυσόστομος, μιλώντας για την ψαλμωδία λέει σχετικά: «Τίποτα, πραγματικά τίποτα, δεν ανορθώνει έτσι την ψυχή και δεν ελευθερώνει από τα δεσμά του σώματος και δεν την κάνει να ζήσει με την σοφία του Θεού και να καταγελάσει τα βιοτικά πράγματα, όσο μια αρμονική μελωδία κι ένας Θείος ύμνος φτιαγμένος με μελωδία και ρυθμό... Από τους πνευματικούς ψαλμούς πολύ είναι το κέρδος, πολλή κι η ωφέλεια, πολύς ο αγιασμός και μπορεί να γίνει στήριγμα κάθε πνευματικής σοφίας, γιατί και τα λόγια των ύμνων καθαρίζουν την ψυχή και το Άγιο Πνεύμα γρήγορα πετά και κάθεται επάνω στην ψυχή που ψάλλει».

Πρώτος ο Χριστός με τους μαθητές του ύμνησαν τον Θεό «και υμνήσαντες εξήλθον εις το Όρος των Ελαιών» (Ματθ.ΚΕ' 30), ενώ ο Απόστολος Παύλος τονίζει «αλλά πληρούσθε εν πνεύματι, λαλούντες εαυτοίς ψαλμοίς και ύμνοις και ωδαίς πνευματικαίς». Επίσης: «Εν χάριτι άδοντες και ψάλλοντες εν τη καρδία υμών τω Κυρίω». (Εφεσ. Ε' 19, Κολος. γ' 16).

Εις τις αποστολικές διαταγές αναγράφεται ότι: «Μάλιστα δε εν τη ημέρα του Σαββάτου και εν τη του Κυρίου Αναστασίμω, τη Κυριακή σπουδαιότερως απαντάτε αίνον αναπέμποντες τω Θεώ». (Διαταγ. Απόστ. Βιβλ. β' κεφ. 59).

Επίσης η λατρεία ετελείτο σε κρυφούς ναούς κάτω από το έδαφος. (Ναός Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, Θεσσαλονίκη) ή σε ναούς λαξευμένους μέσα σε γρανιτώδη βράχο (Μετοχίου Αγίου Παύλου στην Κασσάνδρα Χαλκιδικής – Νέα Φώκεια).

Η λατρευτική μουσική των Χριστιανών χαρακτηριζόταν από μία απλότητα και λιτότητα στη δομή και οι Χριστιανικοί ύμνοι ήταν κάπως άτεχνοι και απλοί στη φράση, το μέτρο και τη μουσική και μάλλον έμοιαζαν προς τον πεζό λόγο. Ως προς το δόγμα, δεν ήταν γραμμένοι με απόλυτη ακρίβεια.

Στην αρχή οι πιστοί έψελναν ιουδαϊκούς ύμνους, ψαλμούς του Δαυΐδ ή σύντομους ύμνους αγνώστων Χριστιανών ποιητών.

Η γλώσσα των εκκλησιαστικών κειμένων και της εκκλησιαστικής ποιήσεως, ήταν ευθύς εξ αρχής η Ελληνική. Η μουσική έπρεπε, φυσικά, να ταιριάζει στην προσωδία της γλώσσας.

Οι Ελληνιστές Ιουδαίοι χρησιμοποιούσαν από πολλού για τους ψαλμούς και τα ιερά βιβλία της Π.Δ. του Δαυΐδ την εξαιρετική μετάφραση των Ο΄.

Οι τελευταίοι πρέπει να απαγγέλλονταν όπως σήμερα και ενδεχομένως ψάλλονταν μόνο από τους εξ Ιουδαίων Χριστιανούς.

Όπως μαρτυρούν αποστολικά κείμενα τα μικρά άσματα, που ήσαν διαφορετικά κατά τόπους, ονομάζονταν ύμνοι και ωδές «πνευματικές», σε αντιδιαστολή προς τις αντίστοιχες «Ελληνικές» δηλαδή ειδωλολατρικές, που ήσαν μουσικά πρότυπά τους.

Οι ύμνοι στην αρχή ψέλνονταν σε πολύ απλή μελωδία από όλους τους πιστούς, μονοφωνικά και χωρίς τη βοήθεια μουσικών σημαδιών. Η μετάδοσή τους ήταν κυρίως προφορική.

Αναφέρεται ότι ο Ιερόθεος ο Αθηνών υμνολόγησε την Κοίμηση της Θεοτόκου και ότι εψάλησαν ύμνοι επιτάφιοι κατά τον ενταφιασμόν του πρωτομάρτυρα Στεφάνου.

Πρώτος ο Ιγνάτιος Θεοφόρος (+103) στην Αντιόχεια διήρεσε τον εκκλησιαστικό χώρο σε δύο ημιχόρια, δεξιό και αριστερό. Αυτό το έκανε

κατά μίμηση του αρχαίου Θεάτρου – πράγμα που είχαν κάνει πρωύτερα και οι Γνωστικοί – και συνέταξε τα Αντίφωνα.

Χαρακτηριστικό του γεγονός ότι μεγάλο μέρος των Εβραίων ήσαν «Ελληνίζοντες» είναι ότι ακόμη και στη μουσική των εβραϊκών ψαλμών επικρατούσε ο δώριος ήχος, ο αρχαιότερος και κατ' εξοχήν ελληνικός τρόπος. Οι άλλοι έχουν μικρασιατικά ονόματα, φρύγιος, λύδιος κ.λ.π.

Στη σύναξη των Χριστιανών για προσευχή, μπορούσε όπως αναφέρει ο Τερτυλλιανός, ο καθένας, με την τάξη, να ψάλλει ελεύθερα, με πρόσκληση του προεστώτος.

Επίσης ο ιστορικός Φίλων ο Ιουδαίος, περιγράφει ότι οι Χριστιανοί διαιρούνται σε δύο χορούς, ανδρικό και γυναικείο, στο κέντρο του χώρου προσευχής και έψαλλαν, κατά τις αγρυπνίες, πότε ο ένας μόνο πότε εναλλάξ οι δύο χοροί, αντιφωνικά και πότε όλοι μαζί σαν ένας χορός.

Στα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού, χρησιμοποιήθηκαν οι επιφωνήσεις «Αλληλούϊα» από την Ιουδαϊκή υμνολογία, το ευκτήριο άσμα «Κύριε, ελέησον» που εκφωνούσε ο λαός και προ πάντων τα παιδιά, κατά τις «αιτήσεις» του διακόνου στη Θεία Λειτουργία και η ευχαριστήριος ωδή «Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι» που ψαλλόταν στην αρχαία Εκκλησία πριν και μετά την ανάγνωση του ιερού Ευαγγελίου.

Η χρήση της οργανικής μουσικής στη λατρεία, είχε απαγορευτεί με Αποστολικές διατάξεις.

Τα μουσικά όργανα της Ιουδαϊκής θρησκείας είχαν αποκλειστεί από τη Χριστιανική λατρεία, διότι η μητέρα Εκκλησία πίστευε ότι οι ήχοι των οργάνων ήταν συνδεδεμένοι με την κοσμική τέρψη και ευωχία.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός

ΑΓΓΕΛΟΣ

